

THEORIE D

INHOUD

Hoofdstuk 26 – Intervallen IV	blz. 2
Hoofdstuk 27 – Toonladders IV	blz. 2
Hoofdstuk 28 – Toonsoort II	blz. 3
Hoofdstuk 29 – Vierklanken	blz. 3
Hoofdstuk 30 – Enkele muzikale vormen	blz. 4
Hoofdstuk 31 – Beknopt overzicht muziekgeschiedenis	blz. 5
Hoofdstuk 32 – Popmuziek	blz. 7
Hoofdstuk 33 – Muziekinstrumenten	blz. 7
Hoofdstuk 34 – Ensembles	blz. 8
Hoofdstuk 35 – Het orkest	blz. 9
Hoofdstuk 36 – Aantekeningen	blz. 9
Vragen en opdrachten	blz. 10

Hoofdstuk 26 – Intervallen IV

Wanneer we bij een interval de onderste toon één octaaf verhogen of de bovenste toon één octaaf verlagen krijgen we de omkering van dat interval.

<u>Interval:</u>	<u>Omkering:</u>
prime	octaaf
secunde	septime
terts	sext
kwart	kwint
kwint	kwart
sext	terts
septime	secunde
octaaf	prime
rein	rein
klein	groot
groot	klein
verminderd	overmatig
overmatig	verminderd

Een interval en zijn omkering vormen samen een rein octaaf; we noemen een interval en zijn omkering ook wel complementaire intervallen.

Enkele intervallen groter dan één octaaf:

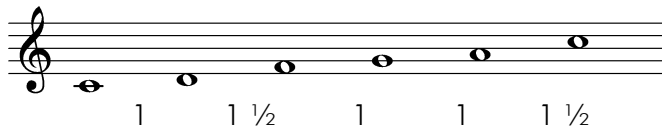
	- grote none - rein octaaf + gr. sec.		- kleine none - rein octaaf + kl. sec.
	- grote decime - rein octaaf + gr. tert		- kleine decime - rein octaaf + kl. tert

Hoofdstuk 27 – Toonladders IV

De belangrijkste trappen in een grote- of kleine tert toonladder zijn:

- I - Tonica - grondtoon
- IV - Subdominant
- V - Dominant - overheerser
- VII - Leidtoon – leidt naar de Tonica

Een pentatonische toonladder is een toonladder die bestaat uit vijf tonen binnen het octaaf; de toonafstanden zijn meestal grote secundes en kleine tertsen.

Hoofdstuk 28 – Toonsoort II

moduleren - het overgaan van de ene naar de andere toonsoort

transponeren - het overzetten van een stuk in een andere toonsoort

tonale muziek - muziek waarbij er duidelijk sprake is van een toon soort

atonale muziek - muziek waarbij geen toonsoort is vast te stellen

Hoofdstuk 29 – Vierklanken

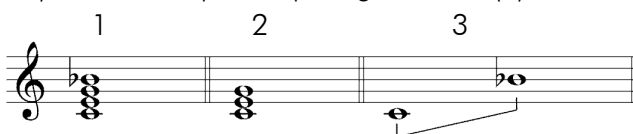
Een vierklank bestaat uit: a) een drieklank
b) een septime op de grondtoon

Vierklanken worden ook wel septimeakkoorden genoemd.

Twee soorten septimeakkoorden:

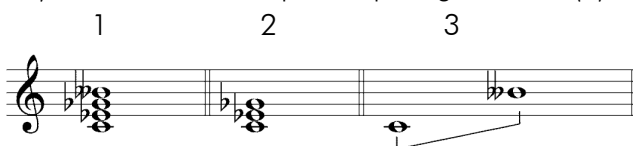
1 – het dominantseptimeakkoord (1) bestaat uit:

- a) een grote drieklank (2)
- b) de kleine septime op de grondtoon (3)

2 – het verminderde septimeakkoord (1) bestaat uit:

- a) een verminderde drieklank (2)
- b) de verminderde septime op de grondtoon (3)

1 – de grondligging - de grondtoon is de bastoon

2 – de 1° omkering of kwint-sext-ligging - de terts is de bastoon

3 – de 2^e omkering of tertskwartligging - de kwint is de bastoon

4 – de 3^e omkering of secunde-
ligging - de septime is de bastoon

grondligging

1^e omkering of kwint-sext-
ligging

2^e omkering of tertskwart-
ligging

3^e omkering of secunde-
ligging

Hoofdstuk 30 – Enkele muzikale vormen

- Allemande: Duitse dans uit de 17^e en 18^e eeuw in een tweedelige maatsoort in een matig tempo.
- Blues: Een negerlied (gezongen of instrumentaal uitgevoerd) in een vierkwartsmaat met meestal een langzaam tempo. Het karakter ervan is weemoedig.
- Canon: Een stuk waarbij twee of meer stemmen, die (nagenoeg) hetzelfde zingen of spelen, even na elkaar inzetten.
- Etude: Een studiestuk waarin bepaalde technische en/of muzikale problemen aan de orde komen.
- Gavotte: Een tamelijk snelle, Franse dans in een tweedelige maat. Kenmerkend is de opmaat van twee kwartnoten.
- Menuet: Oude Franse dans in een rustige driekwartsmaat.
Een menuet bestaat meestal uit drie delen:
Menuet – Trio – Menuet
- Ragtime: Een instrumentale dans in tweekwartsmaat met een marsachtig ritme en veel syncopen.
- Rondo: Een muziekstuk waarin het thema als een refrein steeds terugkeert, afgewisseld door tussenstukken die steeds verschillend zijn.
- Soloconcert: Een meestal driedelige compositie voor orkest met één of soms ook meerdere solo-instrument(en). Het eerste deel is geschreven in de zogenaamde sonate-vorm in een tamelijk snel tempo. Het tweede deel is langzaam en het derde deel is snel.

- Sonate: Een meestal drie- of vierdelige compositie voor één of meer instrument(en). Het eerste deel van een sonate wordt geschreven volgens een vast schema: Deze zogeheten sonatevorm bestaat uit drie onderdelen:
- 1 – de expositie
de expositie bestaat uit twee thema's. het eerste thema staat in de hoofdtoonsoort het tweede thema in de dominant of paralleltoon-
soort.
 - 2 – de doorwerking
vrije verwerking van één of beide thema's van de expositie.
 - 3 – de reprise
herhaling van de expositie maar nu met beide thema's in de hoofdtoon-
soort
- Suite: Een stuk dat bestaat uit een aantal delen met een overwegend danskarakter. Delen van een suite:
Allemande, Courante, Sarabande, Menuet, Gavotte,
Bourrée en Gigue
- Coda : afsluitend gedeelte van een stuk
- homofonie: muziek waarbij één stem de melodie heeft en waarbij de andere stemmen een begeleidende rol hebben.
homofone vormen: Rondo en Sonate
- polyfonie: muziek waarin twee of meer ritmisch en melodisch zelfstandige stemmen gelijktijdig klinken.
polyfone vormen: Canon en Fuga

Hoofdstuk 31 – Beknopt overzicht muziekgeschiedenis

1 – MIDDELEEUWEN (500 – 1500)

* kerkelijke muziek: gregoriaans

* wereldlijke muziek: troubadours en minstrelen die zichzelf begeleiden op de draailier en de doedelzak

2 – RENAISSANCE (1400 – 1600)

* grote ontwikkeling van muziekinstrumenten

* opkomst van de opera in Italië

componisten b.v.: Guillaume Dufay
Orlando di Lasso
Palestrina

3 – BAROK (1600 – 1750)

- * er komen veel versieringen in de muziek voor
- * speeltechnisch op instrumenten een grote ontwikkeling

componisten b.v.: J.S. Bach (1685 – 1750)
G.F. Händel (1685 – 1759)
Vivaldi (1678 – 1750)

4 – KLASSIEKE PERIODE (1750 – 1800)

- * sonatevorm wordt vervolmaakt, ook in symfonie en (solo)concert
- * klavecimbel verdwijnt om plaats te maken voor de piano

componisten b.v.: J. Haydn (1732 – 1809)
W.A. Mozart (1756 – 1791)
L. van Beethoven (1770 – 1827)

5 – ROMANTIEK (1800 – 1900)

- * toenemende invloed van kunst en literatuur op de muziek
- * onder invloed van Paganini (viool) en Liszt (piano) wordt de muziek veel virtuozer
- * belangrijke verbeteringen aan instrumenten zoals de fluit, de trompet en de piano

componisten b.v.: Fr. Schubert (1797 – 1828)
Fr. Chopin (1810 – 1849)
P. Tsajkovsky (1840 – 1893)

6 – MODERNE TIJD (1900 – heden)

- * Impressionisme: het op een vrije manier weergeven van een stemming of indruk
componisten b.v.: Claude Debussy (1882 – 1918)
Erik Satie (1866 – 1925)
Maurice Ravel (1875 – 1937)
- * Expressionisme: het weergeven van een persoonlijk gevoel op een korte, krachtige en meestal zeer ritmische manier (expressief)
- * atonale muziek: muziek waarbij geen toonsoort vast te stellen is
componisten b.v.: Arnold Schönberg (1874 – 1951)
Anton Webern (1883 – 1945)
Alban Berg (1885 – 1935)
- * seriële muziek: muziek die is opgebouwd uit melodische, harmonische, ritmische en dynamische reeksen
componisten b.v.: Kees van Baren (1906 – 1970)

Pierre Boulez (geb. 1925)
Karlheinz Stockhausen (geb. 1928)
Olivier Messiaen (1908 – 1992)

* Vanuit Amerika krijgt de muziek van de negers steeds meer invloed.
Hieruit ontwikkeld zich de ragtime, de blues en de jazz.
componist b.v.: George Gershwin (1898 – 1937)

Hoofdstuk 32 – Popmuziek

Popmuziek stamt aanvankelijk af van de “makkelijke”jazz. Met de uitvinding van de elektrische gitaar in de jaren vijftig begon de verwijdering. Bij de elektrische gitaar worden de snaren direct versterkt en dit geeft een heel nieuw geluid. Het volume kan alles overheersend worden door simpel aan een knopje te draaien. Een popgroep werkt voornamelijk met basgitaar, sologitaar en synthesizer; eventueel aangevuld met piano, saxofoon en trompet.

Invloedrijke musici zijn b.v.:
The Beatles
The Rolling Stones
Bob Dylan
Elvis Presley

Dit zijn natuurlijk maar enkelen van de duizenden popmuzikanten. Een enkele keer is er een poging gedaan tot samenwerking van popmusici en klassieke musici. Goede voorbeelden daarvan zijn Concerto for group and orchestra van John Lords en de rockopera's als Jesus Christ Superstar en Godspell. Over en weer zal er altijd een bepaalde invloed zijn.

Hoofdstuk 33 – Muziekinstrumenten

1 – blaasinstrumenten:

a) hout:	b) koper:
blokfluit	bugel
dwarsfluit (tegenwoordig meestal van metaal)	cornet
fagot	hoorn
hobo	trombone
klarinet	trompet
piccolo	tuba
saxofoon	
traverso	

2 – snaarinstrumenten:

a) gestreken:	b) getokkeld:	c) aangeslagen:
(alt)viool	gitaar	piano
viola di gamba	harp	
cello	klavecimbel	
contrabas	mandoline	

3 – slaginstrumenten:

a) met vel:	b) zonder vel:
pauk	bekken
tamboerijn	triangel
trommel	vibrafoon
	xylofoon

4 – elektronische instrumenten:

- elektronisch orgel
- keyboard
- synthesizer

Transponerende instrumenten zijn instrumenten waarbij de klinkende toonhoogte afwijkt ten opzichte van de genoteerde toonhoogte.

Voorbeelden: Es-klarinet, Bes-klarinet, en A-klarinet

sopraan saxofoon in Bes, alt saxofoon in Es

tenor saxofoon in Bes en bariton saxofoon in Es

Hoofdstuk 34 – Ensembles

Verschillende soorten ensembles:

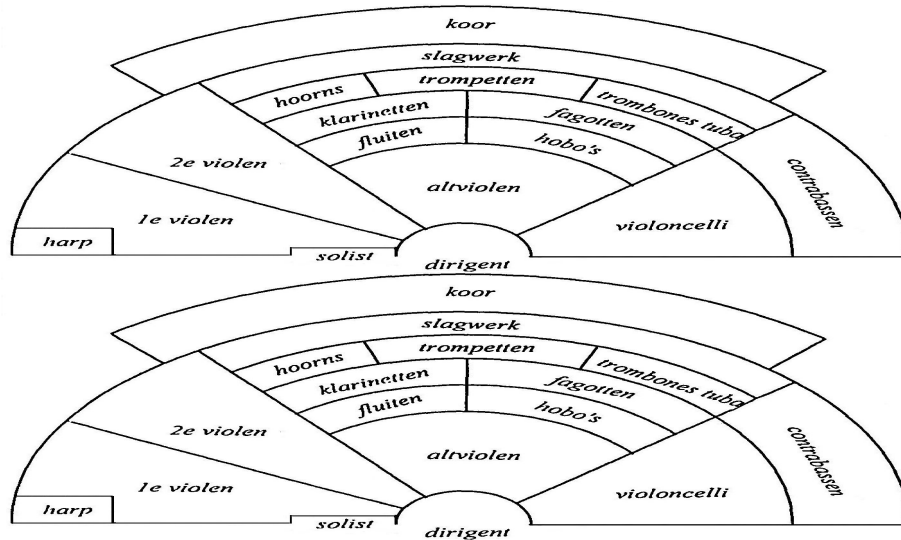
Strijkkwartet	- 2 violen, 1 altviool en 1 cello
Blaaskwintet	- fluit, hobo, klarinet, fagot en hoorn
Strijkorkest	- alleen strijkers
Kamerorkest	- verschillende samenstellingen
Symfonieorkest
(Filharmonisch orkest)	- zeer veel verschillende instrumenten;
strijkersgroep, blazersgroep, slagwerk
Harmonieorkest	- houten en koperen blaasinstrumenten en
slagwerk (soms ook een contrabas)
Fanfare	- gelijk aan harmonieorkest maar zonder houten
blaasinstrumenten (saxofoon wel aanwezig)
Bassband	- gelijk aan fanfare maar nu kornetten i.p.v.
trompetten en geen saxofoon
Big Band	- een groot jazz- en showorkest dat bestaat uit
een melodie- en een ritmegroep

Hoofdstuk 35 – Het orkest

dirigent - muzikaal leider van orkest en/of koor

partituur - de muziek voor de dirigent waarin alle partijen van orkest en/of koor onder elkaar genoteerd staan.

De opstelling van de instrumenten in het orkest:

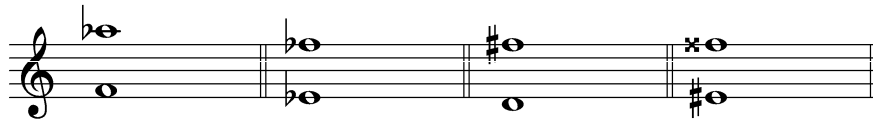

Hoofdstuk 36 – Aantekeningen

VRAGEN EN OPDRACHTEN

Hoofdstuk 26

- 1 – Wat zijn complementaire intervallen?
- 2 – Noem de omkering van de volgende intervallen:
 - a) grote sext
 - b) kleine secunde
 - c) rein octaaf
 - d) overmatige kwart
 - e) verminderde terts
- 3 – Schrijf de namen van de intervallen op.

Hoofdstuk 27

- 1 – Noem de belangrijkste trappen in een grote- en kleine terts toonladder.
- 2 – Wat is een pentatonische toonladder?

Hoofdstuk 28

- 1 – Wat is moduleren?
- 2 – Wat is transponeren?
- 3 – a) Wat verstaan we onder tonale muziek?
b) Wat verstaan we onder atonale muziek?

Hoofdstuk 29

- 1 – Waaruit bestaat een vierklank?
- 2 – Hoe wordt een vierklank ook wel genoemd?
- 3 – a) Waaruit bestaat het dominantseptimeakkoord?
b) Waaruit bestaat het verminderde septimeakkoord?

4 – Noem de vier liggingen van een septimeakkoord en geef bij elk van deze liggingen aan welke toon de bastoon is?

5 – Schrijf de dominantseptimeakkoorden op.
N.B. de grondtoon is gegeven.

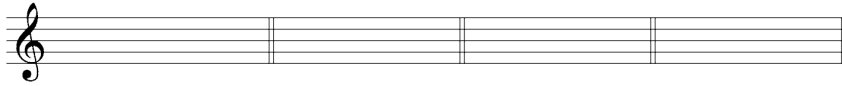
Exercise 5 consists of 14 staves of musical notation arranged in two columns of seven. Each staff contains a single note on a treble clef staff, representing the root of a dominant seventh chord. The notes are: C, D, E, F, G, A, B, C, D, E, F, G, A, B. The notes are marked with a sharp (#) or a flat (b) to indicate the key signature.

6 – Schrijf de verminderde septimeakkoorden op.
N.B. de grondtoon is gegeven

Exercise 6 consists of 14 staves of musical notation arranged in two columns of seven. Each staff contains a single note on a treble clef staff, representing the root of a diminished seventh chord. The notes are: C, D, E, F, G, A, B, C, D, E, F, G, A, B. The notes are marked with a sharp (#) or a flat (b) to indicate the key signature.

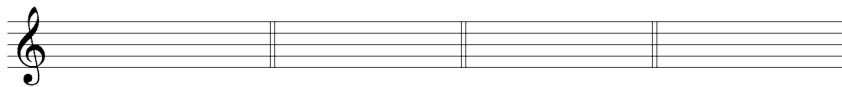
7 – Schrijf de volgende septimeakkoorden op:

- a) het dominant sept. akkoord met grondtoon d in de kwint-sext-ligging
- b) het verm. sept. akkoord met grondtoon gis in de terts-kwart-ligging
- c) het dominant sept. akkoord met grondtoon fis in de grondligging
- d) het verm. sept. akkoord met grondtoon eis in de secunde-ligging

8 – Schrijf de volgende septimeakkoorden op:

- a) het dominant sept. akkoord met grondtoon as in de terts-kwart-ligging
- b) het verm. sept. akkoord met grondtoon e in de grondligging
- c) het dominant sept. akkoord met grondtoon gis in de secunde-ligging
- d) het verm. sept. akkoord met grondtoon fisis in de kwint-sext-ligging

9 – a) Schrijf op welke septimeakkoorden hieronder zijn genoteerd.

- b) In welke ligging zijn ze genoteerd?
- c) Wat is de grondtoon?

sept. akk.:
ligging:
grondtoon:

10 – a) Schrijf op welke septimeakkoorden hieronder zijn genoteerd.

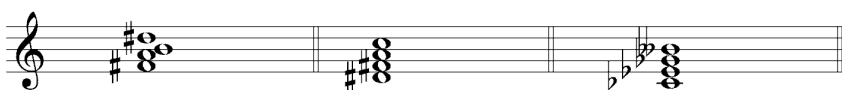
- b) In welke ligging zijn ze genoteerd?
- c) Wat is de grondtoon?

sept. akk.:
ligging:
grondtoon:

11 – a) Schrijf op welke septimeakkoorden hieronder zijn genoteerd.

- b) In welke ligging zijn ze genoteerd?
- c) Wat is de grondtoon?

sept. akk.:
ligging:
grondtoon:

Hoofdstuk 30

- 1 – Geef definities van een Allemande, een Blues, een Canon, een Etude, een Fuga, een Gavotte, een Menuet, een Ragtime, een Rondo en een Soloconcert.
- 2 – a) Wat is een Sonate?
b) Noem de drie onderdelen van een sonatevorm en geef aan wat de inhoud ervan is.
- 3 – a) Wat is een Suite?
b) Noem een aantal delen van een Suite.
- 4 – Wat is een Coda?
- 5 – a) Wat is homofonie?
b) Noem twee homofone vormen.
- 6 – a) Wat is polyfonie?
b) Noem twee polyfone vormen.

Hoofdstuk 31

- 1 – Noem zes perioden in de muziekgeschiedenis met de bijbehorende jaartallen.
- 2 – a) Hoe wordt de kerkelijke muziek in de Middeleeuwen genoemd?
b) Noem drie componisten uit de Middeleeuwen.
- 3 – Noem drie componisten uit de Renaissance.
- 4 – Noem drie componisten uit de Barok.
- 5 – Noem drie componisten uit de Klassieke periode.
- 6 – Noem drie componisten uit de Romantiek.
- 7 – a) Wat is kenmerkend voor het Impressionisme?
b) Noem drie vertegenwoordigers van het Impressionisme.
- 8 – Wat is kenmerkend voor het Expressionisme?
- 9 – Noem drie componisten die atonale muziek schreven.
- 10 – a) Wat is seriële muziek?
b) Noem vier componisten die seriële muziek schreven.

Hoofdstuk 32

- 1 – Waar stamt popmuziek vanaf?
- 2 – Noem de instrumenten waarmee een popgroep voornamelijk werkt.
- 3 – Noem een aantal popmuzikanten.

Hoofdstuk 33

- 1 – In welke vier groepen kunnen we de muziekinstrumenten indelen?
- 2 – a) In welke twee groepen kunnen we de blaasinstrumenten onderverdelen?
b) Noem bij elke groep zes instrumenten.
- 3 – a) In welke drie groepen kunnen we de strijkinstrumenten onderverdelen?
b) Noem bij elke groep enkele voorbeelden.
- 4 – a) In welke twee groepen kunnen we de slaginstrumenten onderverdelen?
b) Noem bij elke groep drie voorbeelden.
- 5 – Noem drie elektronisch instrumenten.
- 6 – a) Wat zijn transponerende instrumenten?
b) Noem enkele voorbeelden van transponerende instrumenten.

Hoofdstuk 34

- 1 – a) Uit welke instrumenten bestaat een strijkkwartet?
b) Uit welke instrumenten bestaat een blaaskwintet?
c) Uit welke instrumenten bestaat een strijkorkest?
- 2 - a) Uit welke instrumenten bestaat een harmonieorkest?
b) Welke instrumenten uit een harmonieorkest treffen we niet bij een fanfare aan?
c) Wat is het verschil tussen een fanfare en een brassband?

Hoofdstuk 35

- 1 – Wat is een dirigent?
- 2 – Wat is een partituur?
- 3 – Maak een schets van de opstelling van de instrumenten van het orkest.